

VZŤAH REŠTITUČNÝCH A VLASTNÍCKÝCH ŽALÔB

RELATION OF RESTITUTION AND OWNERSHIP ACTIONS

Milan Sudzina

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

ABSTRAKT

Autor vo svojom článku pod názvom Vzťah reštitučných a vlastníckych žalôb analyzuje problematiku konkurencie reštitučných a vlastníckych žalôb po uplynutí zákonom stanovených reštitučných lehôt. V príspevku je venovaná pozornosť rôznym názorom na možnosť uplatnenia nárokov oprávnených osôb po uplynutí prekluzívnych reštitučných lehôt vlastníckou žalobou podľa všeobecných predpisov občianskeho práva. Autor poukazuje aj na možné problémy v prípade uplatnenia nárokov takýmto spôsobom. V článku je analyzovaná súvisiaca judikatúra Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Ústavného súdu Slovenskej republiky, Najvyššieho súdu Českej republiky a Ústavného súdu Českej republiky.

ABSTRACT

In the article entitled Relation of restitution and ownership actions author analyzes the issue of competition between restitution and ownership actions after the expiry of restitution periods stated in restitution legislation. The contribution pays attention to the various opinions on possibility to apply claims of entitled persons through ownership action according to general legal regulations of civil law after the expiry of restitution periods. Author points out also to the possible problems in case of applying the claims in such way. In the article there is an analyze of the related case law of the Supreme court of the Slovak republic, Constitutional court of the Slovak republic, Supreme court of the Czech republic and the Constitutional court of the Czech republic.

ÚVOD

Vzhľadom na to, že lehoty na uplatnenie reštitučných nárokov podľa reštitučných predpisov už uplynuli, je z pohľadu právnej teórie aj súdnej praxe zaujímavé riešenie otázky vzťahu medzi reštitučnou žalobou a vlastníckou žalobou.¹ Je potrebné poukázať na to, že reštitučné lehoty mali prekluzívny (prepadný) charakter. Všetky reštitučné predpisy stanovili pravidlo, že neuplatnením práva v lehote dôjde k zániku reštitučného nároku. Ústavný súd Slovenskej republiky v roku 1999 vyslovil názor, že stanovenie lehôt pre uplatnenie reštitučných nárokov nie je v rozpore s čl. 20 ani s čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky (č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov).² Reštitučné predpisy sú vo vzťahu k zákonu č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“ alebo „OZ“) osobitnými predpismi.³

V praxi často dochádza k tomu, že ak oprávnená osoba zmeškala lehotu na uplatnenie reštitučného nároku podľa reštitučných predpisov, uplatňuje svoj nárok všeobecnou vlastníckou žalobou. Oprávnené osoby si uplatňujú v týchto prípadoch svoj nárok žalobou o vydanie ve-

¹ KINDL, M.: Malá úvaha o sporech o vlastníctví mimo restituce. In: Správní právo, 1993, č. 1, str. 7; PEKÁREK, M.: Nad jedním soudním rozhodnutím [Ke vzťahu § 6 ods. 1 písm. p) zákona č. 229/1991 Sb. k obecné úpravě ochrany vlastnického práva]. In: Právní rozhledy, 1996, č. 10, str. 459.

² Uznesenie pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. PL. ÚS 23/1998 z 1. júla 1999.

³ PRŮCHOVÁ, I.: Restituce majetku podle zákona o půdě. Praha: C. H. Beck, 1997, str. 45.

ci,⁴ žalobou o vypratanie nehnuteľnosti alebo žalobou o určenie vlastníckeho práva s odvolaním sa na nepremlčateľnosť vlastníckeho práva podľa § 100 ods. 1 OZ, podľa ktorého sa premlčujú všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva. V článku je analyzovaná súvisiaca slovenská a česká judikatúra najvyššieho súdu a ústavného súdu zaoberajúca sa otázkou vzájomného vzťahu reštitučných a vlastníckych žalôb.

I. KONKURENCIA VLASTNÍCKYCH A REŠTITUČNÝCH ŽALÔB

V rámci rozhodovacej činnosti súdov (všeobecných súdov aj ústavného súdu), tak v Slovenskej republike ako aj v Českej republike sa vyskytujú dva opačné názory na riešenie tejto problematiky. Podľa prvého názoru v prípade márneho uplynutia lehoty na uplatnenie reštitučného nároku, oprávnená osoba môže svoj nárok uplatniť vlastníckou žalobou podľa Občianskeho zákonníka argumentujúc nepremlčateľnosťou vlastníckeho práva a tým, že Občiansky zákonník ako všeobecný predpis obsahuje ustanovenia o ochrane vlastníckeho práva, ktoré je možné použiť v prípade, ak nie je možné využiť ochranu podľa osobitného (reštitučného) predpisu.

Podľa opačného názoru po márnom uplynutí reštitučných lehôt už nie je možné nárok uplatniť vlastníckou žalobou vzhľadom na to, že ak existuje špeciálna úprava (reštitučné predpisy), nemožno použiť úpravu všeobecnú (Občiansky zákonník) z dôvodu, že vlastníckou žalobou nie je možné obchádzať účel a zmysel reštitučného zákonodarstva.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať tieto dva názory a ponúknuť riešenie vzťahu reštitučných a vlastníckych žalôb vzhľadom na to, že v praxi dochádza k ich konkurencii.⁵ Pre posúdenie vzájomného vzťahu týchto dvoch žalôb je potrebné vychádzať zo samotného vzťahu reštitučných predpisov k Občianskemu zákonníku.

II. NÁZOR, PODĽA KTORÉHO PO UPLYNUTÍ REŠTITUČNÝCH LEHÔT JE MOŽNÉ UPLATNIŤ NÁROK VLASTNÍCKOU ŽALOBOU

Podstata tohto názoru spočíva v riešení otázky, či prijatím reštitučných predpisov došlo k zániku vlastníckeho práva osôb, ktorých majetok štát prevzal bez právneho dôvodu. Zástancovia tohto názoru tvrdia, že prevzatím nehnuteľnosti štátom bez právneho dôvodu nedošlo k zániku vlastníckeho práva a preto nič nebráni tomu, aby sa oprávnená osoba domáhala svojho nároku žalobou podľa všeobecných predpisov občianskeho práva.⁶ Podľa niektorých názorov je možné uplatňovať nárok žalobou podľa Občianskeho zákonníka hlavne v prípadoch, ak neexistuje žiadna listina, rozhodnutie ani zákonné ustanovenie, ktoré by odôvodňovalo záver, že štát alebo iná právnická osoba nadobudla vlastnícke právo k nehnuteľnosti.⁷

V roku 1998 Najvyšší súd Slovenskej republiky⁸ vyslovil, že lex specialis neruší platnosť (a záväznosť) lex generalis, len jeho primárnu aplikáciu vylučuje až do tej doby, než je zistené v súdnom konaní, že ustanovenia lex specialis na daný prípad nedopadajú a preto ich nemožno naň uplatniť; aplikácia ustanovení lex generalis nastupuje preto za týchto predpokladov až sekundárne. Ide tu o prípad vzťahu všeobecnej a špeciálnej právnej normy a pre jeho vyrieše-

⁴ Vo všeobecnosti petit vindikačnej žaloby, predmetom ktorej je nehnuteľnosť, má znieť na vypratanie nehnuteľnosti, aby bol rozsudok súdu vykonateľný podľa ustanovení zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Exekučný poriadok“). Reštitučné predpisy však hovoria o vydaní nehnuteľnosti. Taktiež judikatúra súdov pripúšťa v reštitučných sporoch petit na vydanie nehnuteľnosti (namiesto vypratania nehnuteľnosti). In: HOLUB, M. – POKORNÝ, M. – BIČOVSKÝ, J.: Občan a vlastníctví v českém právním řádu. Praha: Linde 2002, str. 59.

⁵ JEHLIČKA, O. – ŠVESTKA, J. – ŠKÁROVÁ, M. a kol.: Občiansky zákonník. Komentár. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 436.

⁶ SPÁČIL, J.: Ochrana vlastníctví a držby v občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, str. 90.

⁷ PRŮCHOVÁ, I.: Restituce majetku podle zákona o půdě. Praha: C. H. Beck, 1997, str. 47.

⁸ Rozsudok NS SR sp. zn. - Cdo 1/98 z 29. apríla 1998. In: Zo súdnej praxe č. 52/1998.

nie na jednej strane platí zásada, že reštitučné zákony majú voči Občianskemu zákonníku povahu zvláštného predpisu so všetkými dôsledkami z toho pre aplikáciu práva plynúcimi (*lex specialis derogat legi generali*), ale na druhej strane ak už režim reštitučných zákonov neplatí pre určité osoby či prípady, potom platí úprava všeobecná, t. j. Občiansky zákonník.

Z rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Cdo 36/99 z 20. augusta 1999⁹ vyplýva, že reštitučné zákony majú vo vzťahu k Občianskemu zákonníku povahu *legis specialis* za podmienky, že sú dané všetky podmienky pre ich použitie. Preto v prípade, keď zánik vlastníckeho práva pôvodného vlastníka nebol preukázaný a vec bola štátom alebo právnickou osobou prevzatá len fakticky, nemožno vylúčiť uplatnenie nárokov podľa Občianskeho zákonníka vrátane jeho ustanovení o ochrane vlastníckeho práva. Reštitučné predpisy boli vydané s cieľom zmierniť následky niektorých majetkových krívd a nemožno ich extenzívne vykladať tak, aby obmedzili vlastníkov v ich práve na ochranu vlastníckeho práva podľa Občianskeho zákonníka; majú len uľahčiť uplatnenie nárokov oprávnených osôb, nie vylúčiť ich podľa všeobecných právnych predpisov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky v ďalšom rozhodnutí - v uznesení sp. zn. 3 Cdo 205/2009 zo 17. februára 2011 dospel k záveru, že reštitučné zákony, aj keď majú vo vzťahu k Občianskemu zákonníku povahu *lex specialis*, nevylučujú možnosť v prípade, ak sa zistí, že ustanovenia *lex specialis* nemožno na daný prípad uplatniť, domáhať sa po uplynutí reštitučných lehôt ochrany vlastníckeho práva podľa ustanovení Občianskeho zákonníka žalobou o určenie vlastníctva, prípadne žalobou o vydanie veci.

Aj v praxi Ústavného súdu Slovenskej republiky sa v skorších rozhodnutiach vyskytol názor, že je možné podať žalobu o určenie vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov občianskeho práva, ak už uplynula lehota na uplatnenie reštitučného nároku podľa reštitučných predpisov. Vo všeobecnosti zástancovia tohto názoru argumentovali tým, že reštitučné predpisy boli prijaté nie kvôli tomu, aby zaniklo vlastnícke právo oprávneným osobám, ale aby sa im uľahčilo domáčať sa vlastníckeho práva, ktoré im bolo štátom protiprávne odňaté.¹⁰

Ak účelom príslušných reštitučných zákonov (zákon č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov, zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov, zákon č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov, zákon č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov a pod.) je zmiernenie následkov niektorých majetkových a iných krívd, ktoré vznikli v tzv. rozhodnom období t. j. od 25. februára 1948 do 1. januára 1990 (ďalej len „rozhodné obdobie“), toto zmiernenie potom môže spočívať len v tom, že štátom odňaté veci budú vydané (vrátené) tomu, komu boli odňaté, a keď táto osoba už nežije, jeho blízkym príbuzným alebo iným osobám, ktoré určujú reštitučné zákony. Uplatnenie reštitučného nároku je hmotnoprávnym úkonom, ktorý oprávnená osoba musí vykonať na príslušnom orgáne štátnej správy (na pozemkovom úrade) a zároveň vyzve povinnú osobu na vydanie veci. Reštitučný nárok na vydanie veci znamená iba obnovu predchádzajúceho stavu a zakladá právo oprávnenej osoby na navrátenie vlastníckeho práva. Až po realizácii tohto práva na „vydanie veci“ v zmysle reštitučných zákonov si môže oprávnená osoba počínať ako vlastníkom veci, t. j. okrem iného domáhať sa vydania veci v zmysle jej faktického odovzdania, resp. vypratania. Reštitučné predpisy neboli vydané za tým účelom, aby spôsobili zánik vlastníckeho práva oprávnených osôb, ale aby im uľahčili obnovenie tohto vlastníckeho práva. Preto ak došlo k zabratiu majetku štátom bez právneho dôvodu, oprávnená osoba nestratila svoj vlastnícky vzťah k tomuto majetku a nič nebráni tomu, aby sa svojho nároku, resp. finančnej ná-

⁹ In: Zo súdnej praxe č. 17/2000.

¹⁰ napr. III. ÚS 178/06, II. ÚS 231/09, II. ÚS 249/2011.

hrady domáhala žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva (podľa nástrojov ochrany vlastníckeho práva – žalôb určovacích, vindikačných).¹¹

Ústavný súd Slovenskej republiky sa v roku 2009 opäť zaoberal otázkou, či slovenský právny poriadok nevyklučuje uplatnenie práv určovacou žalobou za súčasnej existencie reštitučného zákonodarstva v prípade, ak si sťažovateľky, ktoré nevyužili možnosť uplatniť si svoj nárok na základe reštitučných predpisov, podali žalobu, ktorou žiadali určiť, teda deklarovať, existenciu svojho vlastníckeho práva.¹² Dospel k rovnakému záveru ako v prípade rozhodnutia III. ÚS 178/06, teda že je možné určovacou žalobou sa domáhať vlastníckeho práva aj v prípade, ak oprávnená osoba nevyužila možnosť uplatniť si svoj nárok na základe reštitučných predpisov.

V ďalšom náleze Ústavný súd Slovenskej republiky v roku 2011 vyslovil, že zmyslom a účelom reštitučného zákonodarstva nebolo spôsobenie zániku vlastníckeho práva oprávnených osôb, ale naopak, uľahčenie obnovenia ich vlastníckeho práva. Preto pokiaľ zákonodarca upravil v § 6 ods. 1 písm. p) zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pôde“) samostatný reštitučný dôvod spočívajúci v tom, že oprávneným osobám sa vydajú nehnuteľnosti, ktoré prešli na štát alebo na inú právnickú osobu v dôsledku prevzatia nehnuteľností bez právneho dôvodu, zmyslom tohto ustanovenia bolo uľahčiť oprávneným osobám dosiahnutie ich zápisu ako vlastníkov v katastri nehnuteľnosti v (nepochybne častých) prípadoch, keď štát zneužívajúc svoje postavenie v dobe neslobody a nedbajúc na platné právo pripustil zmenu zápisu vlastníckeho práva v evidencii nehnuteľnosti bez splnenia základných požiadaviek vyplývajúcich z vtedy platného práva. Uľahčenie postavenia oprávnených osôb malo spočívať aj v tom, aby nápravu zápisu svojho (stále existujúceho) vlastníckeho práva mohli dosiahnuť v relatívne jednoduchom správnom konaní a nemuseli sa domáhať súdnej ochrany svojho vlastníckeho práva. Zo základných zásad občianskeho práva možno potom vyvodiť, že v situácii, keď povinnej osobe (štátu) nesvedčí žiadny právny titul nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, zostalo naďalej k nehnuteľnosti zachované vlastnícke právo toho subjektu, ktorý bol jej posledným vlastníkom pred dňom zápisu vlastníckeho práva štátu, hoci zápis v evidencii nehnuteľnosti tomu nezodpovedá. Podľa nálezu ústavného súdu názor, podľa ktorého zánik práva oprávnenej osoby postupovať podľa zákona o pôde márnym uplynutím lehoty ustanovenej v § 13 zákona o pôde znamená aj zánik jej vlastníckeho práva, nemožno vyvodiť ani z tretej vety ustanovenia § 13 ods. 1 zákona o pôde (neuplatnením práva v lehote právo zanikne), ktorá sa už len z hľadiska systematického a gramatického výkladu môže vzťahovať iba na zánik reštitučného nároku ustanoveného zákonom o pôde, avšak nie na zánik práva vlastníckeho garantovaného Občianskym zákonníkom, Ústavou Slovenskej republiky, Listinou základných práv a slobôd a Dodatkovým protokolom k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Účelom zákona o pôde nebolo stanoviť zákaz dosiahnutia revízie krokov štátu urobených v rozhodnom období márnym uplynutím lehoty pre uplatnenie reštitučného nároku.¹³

III. NÁZOR, PODĽA KTORÉHO UPLATNENIE NÁROKU VLASTNÍCKOU ŽALOBOU JE PO UPLYNUTÍ REŠTITUČNÝCH LEHÔT VYLÚČENÉ

Polemické názory na vzťah reštitučnej a vlastníckej žaloby sa vyskytujú aj v rozhodovacej praxi Najvyššieho súdu Českej republiky a Ústavného súdu Českej republiky. Najvyšší súd Českej republiky a Ústavný súd Českej republiky v rokoch 2003 – 2005 judikovali, že oprávnená osoba, ktorej nehnuteľnosť prevzal štát v rozhodnom období za podmienok uvedených

¹¹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. III. ÚS 178/06-5 z 20. júna 2006.

¹² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. II. ÚS 231/09-29 z 11. júna 2009.

¹³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. II. ÚS 249/2011-30 z 29. septembra 2011.

v reštitučných predpisoch, sa nemôže domáhať ochrany vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov.¹⁴ Zároveň v rozhodovacej praxi českých súdov bolo často poukazované na to, že Európsky súd pre ľudské práva vo svojich rozhodnutiach akceptoval, že štáty majú právo stanoviť vlastné podmienky pre zákonnú reštitúciu majetku.¹⁵

Najvyšší súd Slovenskej republiky už v minulosti v niekoľkých rozhodnutiach zaujal stanovisko k otázke nemožnosti uplatňovať reštitučný nárok prostredníctvom vlastníckej žaloby podľa Občianskeho zákonníka. Napríklad z výrokovej časti rozhodnutia č. R 28/2001 argumentum a contrario vyplýva, že ak reštitučný predpis stanovuje určitú právnu skutočnosť za reštitučný dôvod, žalobca sa v súdnom spore nemôže domáhať určenia neplatnosti zmluvy o prevode nehnuteľnosti uzavretej v tzv. rozhodnom období podľa všeobecnej právnej úpravy (podľa § 126 OZ).¹⁶

Je možné konštatovať, že rozhodovacia prax všeobecných súdov o otázke konkurencie reštitučnej a vlastníckej žaloby, ktorá bola na Slovensku v minulosti protichodná, sa stala v rokoch 2009 – 2010 stabilnou. Vyplýva to z viacerých rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (sp. zn. 4 Cdo 130/2007 z 25. februára 2009, sp. zn. 5 Mcd0 4/2009 z 24. februára 2010, sp. zn. 4 Cdo 300/2008 z 27. októbra 2010).

Je možné zhrnúť, že Najvyšší súd Slovenskej republiky vo vyššie uvedených rozhodnutiach zjednotil rozhodovaciu prax v otázke konkurencie reštitučnej a vlastníckej žaloby. Argumentoval tým, že:

1. Reštitučný predpis je k všeobecným predpisom, akým je najmä Občiansky zákonník, vo vzťahu špeciality. To znamená, že tam, kde existuje špeciálna právna úprava, nemožno použiť úpravu všeobecnú. Ak sa možno domáhať ochrany práva postupom podľa reštitučného predpisu ako špeciálneho, teda ak je daný reštitučný nárok, nemožno uplatniť nárok na ochranu

¹⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 31 Cdo 1222/2001 z 11. septembra 2003 (In: SPÁČIL, J. – SPÁČIL, M.: Přehled judikatury ve věcech občanskoprávních vztahů k pozemkům. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, str. 176): Oprávnená osoba, ktorej nehnuteľnosť prevzal štát v rozhodnom období od 25.2.1948 do 1.1.1990 bez právneho dôvodu za podmienok uvedených v reštitučných predpisoch, sa nemôže domáhať ochrany vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov, a to ani formou určenia vlastníckeho práva, ani vlastníckou žalobou.

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 28 Cdo 1782/2002 z 15. apríla 2003 (In: ŠARMAN, J.: Přehled judikatury z oblasti věcných práv. Praha: ASPI, 2006, str. 50): Aj napriek tomu, že zákon č. 119/1990 Sb. o súdnych rehabilitáciách zrušil trestné rozsudky týmito zákonom dotknuté ex tunc, nemôže rehabilitovaná osoba získať späť svoj majetok reivindikáciou. Z odôvodnenia rozhodnutia: Dovolací súd síce zastáva názor, že vlastníckovi nie je možné brániť v uplatnení vlastníckych práv i pri existencii zvláštnych, reštitučných predpisov, pokiaľ na štát alebo právnickú osobu neprešlo v minulosti vlastnícke právo k nehnuteľnosti, to sa však netýka daného prípadu, keď k prechodu vlastníctva na štát bezpochyby došlo a kedy náprava krivdy je možná len na základe zvláštneho predpisu, v danom prípade podľa zákona o pôde. (...) Ústavný súd tiež poukázal vo svojich rozhodnutiach na to, že Európska komisia pre ľudské práva vo svojich rozhodnutiach akceptovala, že štáty majú právo stanoviť vlastné podmienky pre zákonnú reštitúciu majetku.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV. ÚS 298/05 z 8. augusta 2005 (In: ŠARMAN, J.: Přehled judikatury z oblasti věcných práv. Praha: ASPI, 2006, str. 55): Ústavný súd Českej republiky svojimi nálezmi podporil judikatúru Najvyššieho súdu Českej republiky stojacu na stanovisku, že existencia špeciálnych reštitučných zákonov (napr. zákon č. 87/1991 Sb. o mimosúdnych rehabilitáciách alebo zákon č. 229/1991 Sb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku) bráni tým osobám, ktoré v dôsledku neuplatnenia alebo neúspešného uplatnenia reštitučných nárokov podľa týchto predpisov sa svojho vlastníckeho práva nedomohli, domáhať sa ho podľa všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka, teda napr. i cestou určovacej žaloby.

¹⁵ Napr. vo veci Kopecký proti Slovensku (rozhodnutie zo dňa 28. 9. 2004, sťažnosť č. 44912/98), vo veci Zvolský a Zvolská v. Česká republika (rozhodnutie zo dňa 12. 11. 2002, sťažnosť č. 46129/99), vo veci Jantner proti Slovensku (rozhodnutie zo dňa 7. 3. 2003, sťažnosť č. 39050/97). In: HUBÁLKOVÁ, E.: Majetkové restituce. Problematika majetkových restitúcií ve světle judičiální interpretace mezinárodní ochrany lidských práv. Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 63 a nasl.

¹⁶ R 28/2001: Pokiaľ špeciálny právny predpis neustanovuje neplatnosť darovacej zmluvy za reštitučný dôvod, žalobca sa v súdnom spore môže domáhať určenia neplatnosti darovacej zmluvy podľa všeobecnej právnej úpravy platnej v čase uskutočnenia predmetného právneho úkonu. Ak v minulosti previedol nehnuteľnosť na iného ten, kto ju nevlastnil (ale len spravoval), takýto právny úkon je od začiatku absolútne neplatný (Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 20. augusta 1999, sp.zn. 5 Cdo 36/99). Z odôvodnenia rozsudku: „Je nesporné, že všetky reštitučné zákony, sú voči všeobecnej občianskoprávnej úprave predpismi špeciálnymi, ktoré nerušia platnosť (a záväznosť) lex generalis (Občiansky zákonník), ale jeho primárnu aplikáciu vylučujú, ak je zistené, že ustanovenia lex specialis na daný prípad dopadajú. Aplikácia ustanovení lex generalis nastupuje preto za týchto predpokladov až sekundárne.“

vlastníctva podľa všeobecných právnych predpisov. Oprávnená osoba, prípadne jej právny nástupca sa preto nemôže domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov, najmä podľa § 126 ods. 1 Občianskeho zákonníka, a to ani formou určenia vlastníckeho práva, či už svojho alebo svojho predchodcu ku dňu jeho smrti podľa § 80 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky súdny poriadok“ alebo „O.s.p.“), ak mohla žiadať o vydanie veci podľa reštitučného predpisu. V dôsledku princípu, podľa ktorého tam, kde existuje špeciálna právna úprava, nemožno použiť úpravu všeobecnú, žalobou o určenie vlastníckeho práva nemožno obchádzať účel a zmysel reštitučného zákonodarstva a navrhovateľ v takomto prípade nemá naliehavý právny záujem na požadovanom určení, pretože existencia špeciálnej úpravy v reštitučných predpisoch vylučuje naliehavý právny záujem na určení vlastníctva tam, kde podľa týchto predpisov bolo možné uplatniť nárok na vrátenie veci a nárok uplatnený nebol, alebo z nejakých dôvodov takejto požiadavke nebolo vyhovené;

2. Reštitučné predpisy vychádzali z domnienky, že vec prešla v rozhodnom období na štát, a to aj v prípadoch jej prevzatia bez právneho dôvodu, pričom oprávnené osoby, ktoré si uplatnili nárok podľa týchto predpisov, sa stali vlastníkami veci až jej vydaním. Bez ohľadu na to, akým spôsobom prešla vec na štát, len v prípadoch, ktoré sú v reštitučných predpisoch výslovne ustanovené za splnenia aj ďalších v nich uvedených podmienok bol daný dôvod na vrátenie veci. Tým bola súčasne vylúčená možnosť uplatniť toto právo inak, teda podľa všeobecných predpisov, pretože reštitučná úprava je vo vzťahu k všeobecným predpisom úpravou špeciálnou.

3. V prípadoch prevzatia veci štátom v rozhodnom období bez právneho dôvodu, neuplatnenie ochrany podľa reštitučných predpisov malo za následok stratu možnosti domáhať sa hmotnoprávnej i procesnoprávnej ochrany podľa všeobecných predpisov, teda aj ochrany prostredníctvom žaloby o určenie vlastníckeho práva. Nevyužitím možnosti domáhať sa reštitučného nároku v zákonom stanovenej lehote dochádza k nezvratnému zániku práva, a tým aj k nemožnosti dosiahnuť revíziu krokov štátu urobených v tzv. rozhodnom období.

Z uvedeného vyplýva, že nielen súčasná rozhodovacia činnosť Najvyššieho súdu Českej republiky a Ústavného súdu Českej republiky, ale aj rozhodovacia prax Najvyššieho súdu SR z rokov 2009 – 2010 vylučuje aplikáciu všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka na prípady, ak oprávnené osoby nevyužili možnosť domáhať sa v zákonom stanovenej lehote vydania nehnuteľnosti prevzatej štátom bez právneho dôvodu podľa reštitučného predpisu. V tomto smere došlo postupom času k zjednoteniu v minulosti rozdielnej rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu SR.

Z povahy reštitučných zákonov ako predpisov špeciálnych vyplýva, že nároky nimi upravené nie je možné riešiť inak než podľa ich ustanovení v zmysle všeobecnej zásady o predpise všeobecnom a osobitnom (*lex specialis derogat legi generali*). Ak stanoví reštitučný predpis určité podmienky a postup pre uplatnenie nároku, nie je možné ten istý nárok uplatňovať podľa iného predpisu. To znamená, že hľadať riešenie vo všeobecnom právnom predpise, a to buď formou žaloby na vydanie veci (vypratanie nehnuteľnosti) podľa § 126 OZ, alebo žalobou na určenie, či tu právo alebo právny vzťah je alebo nie je, je možné iba vtedy, ak v špeciálnom (reštitučnom) zákone chýba osobitná právna úprava. Z reštitučných predpisov vyplýva záver, že od okamihu, kedy bolo rozhodnuté o zamietnutí reštitučného nároku, prípadne od okamihu, kedy márne uplynula lehota na uplatnenie reštitučného nároku, nie je možné oprávnenú osobu naďalej považovať za vlastníka veci. Týmto okamihom končí aj zákaz prevodu nehnuteľnosti, na ktoré sa vzťahuje reštitučný nárok, povinnou osobou na tretiu osobu (§ 5 ods. 3 zákona č. 229/1991 Zb. o pôde).

Tento výklad vzťahu reštitučných predpisov k predpisom všeobecným (Občiansky zákonník) je možné oprieť aj o ďalší argument. Podľa čl. 1 ods. 1 Ústavy SR Slovenská republika je

právny štát. Jedným zo základných princípov právneho štátu je princíp právnej istoty. Z úvodných ustanovení reštitučných predpisov vyplýva, že ich účelom je nielen zmiernenie majetkových krívd spôsobených oprávneným osobám v rozhodnom období, ale aj úprava vzťahov k pôde. Úpravu týchto vzťahov si nie je možné predstaviť bez ich konečného vyrovnanania, to znamená bez toho, aby bolo vlastníctvo nehnuteľnosti k určitému momentu isté (čiže k určitému momentu už musí mať povinná osoba isté, kto je vlastníkom nehnuteľnosti).

Nie je možné tvrdiť, že by došlo k porušeniu práv pôvodných vlastníkov. Títo vlastníci mali možnosť uplatniť si svoje vlastnícke právo v dostatočne dlhých lehotách a za podmienok stanovených reštitučnými predpismi, a pokiaľ tak neurobili, alebo boli neúspešní, zaniklo ich vlastnícke právo (obdobne ako zaniká vlastnícke právo z titulu vydržania inou osobou v dôsledku uplynutia zákonom stanovenej doby a pasivity vlastníka, ktorý nepodal proti oprávnenému držiteľovi žalobu na vydanie veci).

Preto oprávnená osoba, ktorej nehnuteľnosť prevzal štát v rozhodnej dobe z dôvodu uvedeného v reštitučnom predpise, sa nemôže domáhať ochrany vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov (§ 126 OZ), a to ani formou vydania veci (resp. vypratania nehnuteľnosti), ani formou určenia vlastníckeho práva [§ 80 písm. c) OSP], ak mohla žiadať o vydanie veci podľa reštitučného predpisu. To platí i v prípade, že oprávnená osoba tento nárok uplatnila, ale v reštitučnom konaní bol jej nárok zamietnutý.¹⁷

Plénum Ústavného súdu Českej republiky k otázke konkurencie reštitučnej a vlastníckej žaloby prijalo zjednocovacie stanovisko v roku 2005,¹⁸ podľa ktorého žalobou o určenie vlastníckeho práva nie je možné obchádzať zmysel a účel reštitučného zákonodarstva. Nie je možné účinne sa domáhať podľa všeobecných predpisov ani ochrany vlastníckeho práva, ku ktorého zániku došlo pred 25. februárom 1948 a osobitný reštitučný predpis nestanovil spôsob zmiernenia alebo nápravy tejto majetkovej ujmy. V tomto stanovisku tiež Ústavný súd Českej republiky konštatoval, že „reštitučné zákony v podstate legalizovali vlastníctvo štátu k majetku, ktorý štát získal konfiškáciami, znárodnením a ďalšími majetkovými opatreniami, bez ohľadu na to, že by bez ich existencie inak bolo možné v niektorých prípadoch uplatniť na takýto majetok vlastnícke právo podľa všeobecných predpisov.“ Tým súčasne vylúčil možnosť uplatniť tieto práva inak, teda podľa všeobecných predpisov, keďže tato úprava je špeciálnou úpravou k predpisom všeobecným.¹⁹ [...] Táto vôľa štátu je jasne vymedzená reštitučnými zákonmi a len vo vecnom i časovom rozsahu týmito zákonmi určenom je náprava prípustná. Uvedené stanovisko sa premietlo i do ďalšieho nálezu Ústavného súdu Českej republiky roku 2006, ktoré bolo zverejnené v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Českej republiky.²⁰ Avšak aj napriek vyššie uvedenému zjednocovaciemu stanovisku Ústavného súdu Českej republiky sa ojedinele vyskytujú aj opačné rozhodnutia, podľa ktorých je možné domáhať sa nároku aj po uplynutí reštitučných lehôt prostredníctvom žaloby o určenie vlastníckeho práva.²¹ Podstatnú časť argumentácie odôvodnenia týchto opačných rozhodnutí je možné zhrnúť tak, že sťažovatelia sa pôvodne svojho nároku domáhali v lehote podľa reštitučných predpisov v reštitučnom konaní, teda ich zámerom nebolo obchádzať účel a zmysel reštitučného zákonodarstva (čo je odlišnosť oproti stanovisku Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 z 1. novembra 2005), a až v priebehu reštitučného konania zistili také zásadné skutočnosti, resp. nedostatky na strane rozhodnutia súdu, na základe ktorého

¹⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 31 Cdo 1222/2001 z 11. septembra 2003 (In ŠARMAN, J.: Přehled judikatury z oblasti věcných práv. Praha: ASPI, 2006, str. 48).

¹⁸ Stanovisko pléna Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 z 1. novembra 2005.

¹⁹ ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 637.

²⁰ Rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky z 25. januára 2006 sp. zn. II. ÚS 14/04 (N 22/40 SbNU 169).

²¹ Rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 89/07 z 25. júna 2009 a sp. zn. I. ÚS 3503/10 z 19. apríla 2012.

malo údajne dôjsť k prechodu vlastníctva na štát, ktoré ich následne viedli k podaniu určovacej žaloby.

Ústavný súd Slovenskej republiky naposledy zaujal stanovisko k otázke konkurencie reštitučnej a vlastníckej žaloby v roku 2013.²² Z tohto rozhodnutia vyplýva, že po uplynutí reštitučných lehôt už nie je možné uplatniť si všeobecnou vlastníckou žalobou určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti. Reštitučné predpisy majú povahu *lex specialis* vo vzťahu k Občianskemu zákonníku, ktorý predstavuje *lex generalis*. Z povahy reštitučných zákonov ako predpisov špeciálnych vyplýva, že nároky nimi upravené nie je možné riešiť inak než podľa ich ustanovení v zmysle všeobecnej zásady o zákone všeobecnom a osobitnom (*lex specialis derogat legi generali*). Ak stanoví reštitučný predpis určité podmienky pre uplatnenie reštitučného nároku, nie je možné ten istý nárok uplatňovať podľa iného predpisu (podľa Občianskeho zákonníka). Pokiaľ by i naďalej bolo možné sa domáhať vydania veci (vypratania nehnuteľnosti) podľa § 126 OZ, ktoré bolo možné uplatniť si podľa reštitučného predpisu, prípadne požadovať určenie vlastníctva k tejto veci, bola by hromadne narušená právna istota osôb, ktoré až potom, čo bolo zrejmé, že k vydaniu nehnuteľnosti podľa reštitučného predpisu už nedôjde, na základe riadnych právnych skutočností túto nehnuteľnosť získali od povinnej osoby (od štátu alebo jeho právnych nástupcov), ako aj právna istota budúcich nadobúdateľov tohto majetku. Vzhľadom k rozsahu socializácie majetku v rokoch 1948 – 1989 by išlo už o neistotu v značnom rozsahu a takýto stav by bol v rozpore s požiadavkou právneho štátu.

Vzhľadom na to, že v právnej veci vedenej pod sp. zn. III. ÚS 177/2013 ide o vyslovenie iného názoru ako v právnych veciach vedených pod sp. zn. III. ÚS 178/06, II. ÚS 231/09 a II. ÚS 249/2011, je možné v budúcnosti predpokladať, že definitívne stanovisko k otázke konkurencie reštitučnej a vlastníckej žaloby zaujme plénum Ústavného súdu Slovenskej republiky podľa § 6 zákona 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov v záujme zjednotenia rozhodovacej činnosti súdov na našom území.

IV. ODLIŠNÉ STANOVISKÁ V ROZHODNUTIACH ÚSTAVNÝCH SÚDOV NA RIEŠENIE VZŤAHU REŠTITUČNEJ A VLASTNÍCKEJ ŽALOBY

Aj napriek tomu, že v praxi slovenských a českých ústavných súdov a aj najvyšších súdov už prevládol názor, podľa ktorého uplatnenie reštitučného nároku všeobecnou vlastníckou žalobou po márnom uplynutí reštitučných lehôt je vylúčené, vyskytujú sa v súčasnosti aj odlišné stanoviská.²³ Tieto odlišné stanoviská je možné zhrnúť tak, že nemožnosť oprávnenej osoby domáhať sa po uplynutí reštitučných lehôt svojich nárokov vlastníckou žalobou podľa všeobecných predpisov (Občiansky zákonník) znamená stav, že reštitučné zákony legalizovali vlastníctvo štátu k majetku, ktorý štát získal konfiškáciami, znárodnením a ďalšími majetkovými opatreniami (prevzatie vecí štátom bez právneho dôvodu, t. j. fyzickou okupáciou) a ktorý nebol vydaný podľa reštitučných predpisov, čo je v rozpore s princípmi ochrany základných práv.²⁴ Zástancovia odlišného názoru argumentujú, že reštitučné predpisy boli prijaté kvôli tomu, aby uľahčili uplatnenie reštitučného nároku a po uplynutí reštitučných lehôt je možné domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov (Občiansky zákonník) vzhľadom na to, že ak bola vec prevzatá štátom bez právneho dôvodu, oprávnená osoba nemohla stratiť svoje vlastnícke právo.

²² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 177/2013 z 24. apríla 2013.

²³ Odlišné stanovisko k stanovisku pléna Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 z 1. novembra 2005 a odlišné stanovisko k Uzneseniu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 177/2013 z 24. apríla 2013.

²⁴ VRÁBLÍKOVÁ, P.: Určovacie žaloby a ochrana vlastníckeho práva – slovo nikoliv posledné. In: Právní zpravodaj, 2005, č. 12, str. 7.

V. MOŽNÉ PROBLÉMY V PRÍPADE PRIPUSTENIA MOŽNOSTI UPLATNIŤ NÁROK PO UPLYNUTÍ REŠTITUČNÝCH LEHÔT VLASTNÍCKOU ŽALOBOU

Ak by nedošlo k zjednoteniu právnej praxe v otázke konkurencie reštitučnej a vlastníckej žaloby a do budúcnosti by sa pripustilo, že osoby, ktoré si mohli uplatniť právo na vydanie nehnuteľnosti (resp. právo na finančnú náhradu alebo náhradný pozemok) podľa reštitučných predpisov, môžu si uplatniť svoj nárok vlastníckou žalobou podľa všeobecných predpisov občianskeho práva, došlo by k narušeniu princípu právnej istoty v právnych vzťahoch týkajúcich sa nehnuteľností. Znamenalo by to opätovné „otvorenie“ reštitučného procesu na Slovensku. V tejto súvislosti Ústavný súd Českej republiky v roku 2005 vyslovil názor, že jedným zo základných pilierov právneho štátu je právna istota. Pod týmto zorným uhlom musia byť posudzované spory o vlastníctvo najmä tam, kde dôvody k jeho spochybneniu sa nenachádzajú v súčasnosti, ale v udalostiach, ktoré sa stali pred desiatkami rokov.²⁵

Umožnenie uplatňovania nárokov, na ktoré sa vzťahovali reštitučné predpisy, prostredníctvom vlastníckej žaloby podľa všeobecných predpisov občianskeho práva, by mohlo mať nepriaznivé právne následky. Došlo by k tomu, že by si mohli svoj nárok uplatniť aj

1. osoby, ktoré neboli úspešné v reštitučnom konaní,
2. osoby, ktoré si nárok v reštitučnom konaní neuplatnili v zákonom stanovenej lehote,
3. osoby, ktoré si nárok v reštitučnom konaní nemohli uplatniť z dôvodu, že nespĺňali niektorú z podmienok potrebných na uplatnenie reštitučného nároku (napr. podmienku štátneho občianstva).²⁶

Reštitučný nárok bolo možné uplatniť podľa reštitučných predpisov len z taxatívne stanovených dôvodov. V prípade umožnenia uplatňovania nároku prostredníctvom vlastníckej žaloby by bolo možné žiadať navrátenie nehnuteľnosti, resp. finančnú náhradu aj z iných dôvodov, ako boli stanovené v reštitučných predpisoch. Bolo by možné uplatňovať aj nárok na vydanie nehnuteľností, ktoré sa podľa reštitučných predpisov nevydávali a poskytovala sa za ne len finančná náhrada alebo primeraný náhradný pozemok. Ďalej by bolo možné uplatniť nárok na navrátenie pozemkov aj nad výmery stanovené v zákone č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov, resp. v zákone č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov (napr. poľnohospodárska pôda aj nad výmeru 150 ha).²⁷ Povinnou osobou by bol nielen štát, právnické osoby, ktoré majú k nehnuteľnosti právo hospodárenia alebo správy a poľnohospodárske družstvá, ale ktokoľvek, kto má predmetnú nehnuteľnosť v držbe. Taktiež by bolo možné uplatňovať nárok na vydanie nehnuteľností, ktoré boli medzičasom prevedené na tretiu osobu (pokiaľ nedošlo k vydržaniu). Tieto osoby by bolo potrebné odškodniť. Ak by vydanie pôvodnej nehnuteľnosti nebolo možné (napr. nehnuteľnosť bola zbúraná), vzniká otázka, v akej výške by sa poskytovala finančná náhrada (všeobecná hodnota alebo úradná cena). Vyhláška, ktorá upravovala úradnú cenu nehnuteľností (vyhl. ministerstva financií č. 465/1991 Zb. o cenách stavieb, pozemkov, trvalých porastov, úhradách za zriadenie práva osobného užívania pozemkov a náhradách za dočasné užívanie pozemkov) bola zrušená k 31. decembru 2003. Ak by sa mala poskytnúť oprávnenej osobe finančná náhrada vo výške všeobecnej hodnoty, došlo by tým k zvýhodneniu osôb, ktoré si uplatnili nárok oneskorene, teda po uplynutí reštitučných lehôt, pretože podľa reštitučných predpisov sa oprávneným osobám poskytovala v reštitučnom konaní finančná náhrada len vo výške úradnej ceny. Potom by

²⁵ Uznesenie Ústavného súdu Českej republiky II. ÚS 114/04 z 23. februára 2005.

²⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 28 Cdo 2166/2006.

²⁷ Maximálne výmery poľnohospodárskej pôdy boli zrušené v Slovenskej republike a v Českej republike zákonom č. 93/1992 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku. V Slovenskej republike boli opäť zavedené zákonom č. 186/1993 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov. V Českej republike maximálna výmera poľnohospodárskej pôdy nebola už do právneho poriadku „navrátená“.

si reštituenti, ktorí uplatňovali nárok včas v lehotách podľa reštitučných predpisov, mohli uplatňovať doplatok rozdielu medzi všeobecnou hodnotou a úradnou cenou.

ZÁVER

Pre konečné vyriešenie otázky vzťahu reštitučnej a vlastníckej žaloby je podstatné to, že reštitučné predpisy majú povahu *lex specialis* vo vzťahu k Občianskemu zákonníku, ktorý predstavuje *lex generalis*. Ak oprávnená osoba zmeškala lehotu na uplatnenie nároku, na ktorý sa vzťahoval reštitučný predpis, alebo v reštitučnom konaní nebola úspešná, nemôže sa brániť žalobou na vydanie veci (vypratanie nehnuteľnosti), resp. určenie vlastníckeho práva podľa § 126 OZ s odvolaním sa na nepremlčateľnosť vlastníckeho práva (§ 100 ods. 2 OZ) a na subsidiárne použitie ustanovení Občianskeho zákonníka, ktorý vo všeobecnosti upravuje ochranu vlastníckeho práva. Uplatnenie nároku, ktorý bol upravený v reštitučnom predpise, na navrátenie nehnuteľnosti odňatej v rozhodnom období nie je možné nielen na základe žaloby o vydanie veci (vypratanie nehnuteľnosti), ale ani na základe žaloby o určenie vlastníckeho práva. Žalobou o určenie vlastníckeho práva nemožno obchádzať účel a zmysel reštitučného zákonodarstva. Z tohto dôvodu na podaní takejto určovacej žaloby nie je daný naliehavý právny záujem podľa § 80 písm. c) O. s. p. Poskytnutie možnosti oprávneným osobám uplatňovať si nárok upravený v reštitučnom zákone prostredníctvom žalôb podľa všeobecných predpisov občianskeho práva, by viedlo k otvoreniu celého reštitučného procesu, čo by v konečnom dôsledku v značnom rozsahu narušalo princíp právnej istoty v právnych vzťahoch týkajúcich sa nehnuteľností, keďže v takom prípade by sa dali reštitučné nároky uplatňovať „donekonečna“.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

nehnuteľnosť, reštitučné konanie, žaloba, občianske právo

KEY WORDS

real estate, restitution process, action, civil law

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. HOLUB, M. – POKORNÝ, M. – BIČOVSKÝ, J.: Občan a vlastníctví v českém právním řádu. Praha: Linde 2002.
2. HUBÁLKOVÁ, E.: Majetkové restituce. Problematika majetkových restitucí ve světle judičiální interpretace mezinárodní ochrany lidských práv. Praha: ASPI Publishing, 2004.
3. JEHLIČKA, O. – ŠVESTKA, J. – ŠKÁROVÁ, M. a kol.: Občanský zákonník. Komentář. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.
4. KINDL, M.: Malá úvaha o sporech o vlastníctví mimo restituce. In: Správní právo, 1993, č. 1, str. 7.
5. PEKÁREK, M.: Nad jedním soudním rozhodnutím [Ke vztahu § 6 ods. 1 písm. p) zákona č. 229/1991 Sb. k obecné úpravě ochrany vlastníckého práva]. In: Právní rozhledy, 1996, č. 10, str. 459.
6. PRŮCHOVÁ, I.: Restituce majetku podle zákona o půdě. Praha: C. H. Beck, 1997.
7. SPÁČIL, J.: Ochrana vlastníctví a držby v občanském zákonníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002.
8. SPÁČIL, J. – SPÁČIL, M.: Přehled judikatury ve věcech občanskoprávních vztahů k pozemkům. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011.
9. ŠARMAN, J.: Přehled judikatury z oblasti věcných práv. Praha: ASPI, 2006.

10. ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. - ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.
11. VRÁBLÍKOVÁ, P.: Určovací žaloby a ochrana vlastnického práva – slovo nikoliv poslední. In: Právní zpravodaj, 2005, č. 12.

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA

JUDr. Milan Sudzina, PhD.

Odborný asistent

Katedra občianskeho práva

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

E-mail: milan.sudzina@upjs.sk